

Justitiedepartementet

Remissvar promemorian Tillfällig verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands (Ju 2025/01973)

Vårdförbundet avstyrker samtliga förslag i promemorian.

Vårdförbundet är ett yrkesförbund som tillvaratar medlemmarnas fackliga intressen och utvecklingen av professionerna för legitimerade barnmorskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och sjuksköterskor. Förbundet har 117 000 medlemmar, varav 92 000 är yrkesverksamma inom hälso- och sjukvård. Vårdförbundet arbetar för en personcentrerad, säker och nära vård samt en jämlik hälsa.

Vårdförbundets grundläggande utgångspunkter för att avstyrka förslagen i promemorian är följande:

- En verkställighet av svenska fängelsestraff utomlands är inte likvärdig med verkställighet i Sverige.
- Kriminalvården borde vara en nationell angelägenhet för Sverige. Statlig verksamhet och svensk myndighetsutövning ska inte bedrivas utomlands.
- Svenska förvaltnings- och rättskipningsuppgifter bör inte fullgöras av utländska myndigheter.
- Det är en allvarlig brist att svenska myndigheter vare sig genom den föreslagna lagen eller genom avtalet med Estland, kan utöva tillsyn över verkställighet av fängelsestraff utomlands.
- Förslaget säkerställer inte ett arbetstagarinflytande eller att den fackliga verksamheten kan bedrivas på arbetsplatsen.
- Förslaget innebär att verksamheten i huvudsak bemannas av utländsk personal som övervakas av svensk personal. Olika arbetsrättsliga och arbetsmiljörättsliga regler gäller för dessa grupper vilket kan leda till allvarliga problem.
- Förslaget säkerställer inget skydd för personalens rätt att yttra sig, tala med media eller möjligheter att visselblåsa, utan att drabbas av repressalier.

- Det blir också svårt för t.ex. media att kritiskt granska verksamheten när den inte bedrivs i Sverige.

Vårdförbundets allmänna synpunkter

Vårdförbundet yttrade sig om promemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1) i maj 2025. Vårdförbundet avstyrkte då förslagen i promemorian. Förbundet avstyrker också förslagen i nu aktuell promemoria. Förbundets principiella invändningar mot verkställighet av svenska fängelsedomar utomlands kvarstår. Förbundets invändningar kan sammanfattas enligt följande:

- Det är uppenbart att det kommer att finnas svårigheter att genomföra verkställighet utomlands på ett sådant sätt att verkställigheten blir likvärdig med den i Sverige.
- När det inte kommer att finnas någon svensk myndighetstillsyn över hur verkställigheten genomförs, finns det inga garantier för hur rättssäkerhet och svenska rättsprinciper ska kunna säkerställas.

En viktig demokratisk aspekt är att invånarnas insyn i den verksamhet Kriminalvården bedriver utomlands blir ytterst begränsad.

Vårdförbundet har i sitt tidigare yttrande beträffande Ds 2025:1 utvecklat sina synpunkter utförligt och grunderna för dessa. Dessa synpunkter är alltså relevanta och därför vidhåller förbundet det anförda. Utöver detta kommenterar förbundet inte nu aktuellt förslag annat än i nedan angivna delar.

6 Godkännande av avtalet mellan Sverige och Estland

Vårdförbundet anser inte att riksdagen ska godkänna avtalet mellan Sverige och Estland. En verkställighet i Estland kan av många skäl inte vara likvärdig med verkställighet i Sverige. Detta gäller bl.a. utifrån att estländsk lagstiftning ska gälla, att anstalten ska bemannas med estländsk personal och att arbetsspråket på anstalten ska vara engelska. Att en intagen ska ha rätt till tolk bidrar inte till likvärdighet.

7.3.2 Omständigheter som ska beaktas inför ett beslut om framställning

Enligt förslaget ska Kriminalvården ta hänsyn till den intagnes vårdbehov vid bedömning av lämplighet av verkställighet utomlands. Här är det angeläget att bedömningen görs av hälso- och sjukvårdspersonal med adekvat kunskap och kompetens, inte bara om den enskildes aktuella vård- och omsorgsbehov, utan också om hur vårdbehovet kan påverkas av en förflyttning och transport utomlands. Vid lämplighetsbedömning bör det också tas hänsyn till att vården kommer att bedrivas på ett främmande språk och i enlighet med ett annat lands bestämmelser. Det finns redan idag inom Kriminalvården utmaningar med placeringar utifrån vårdbehov. Hälso- och sjukvården inom Kriminalvården har svårt att påverka placeringar annat än

lokalt, exempelvis om det visar sig att det finns större behov än vad som går att tillgodose där Kriminalvården avser att placera patienten. Detta kan handla om att patienter med rullstol placeras i en två-våningsbyggnad utan hiss och att patienter med behov av hjälp med förflyttningar, dusch, påklädning osv. placeras på avdelningar där det saknas personal med kunskap och kompetens för att utföra dessa arbetsuppgifter. Ytterligare exempel handlar om att patienter som har behov externa vårdkontakter placeras långt bort från dessa. Det kan exempelvis handla om dialyspatienter, reumatiker och andra som har vårdbehov som inte kan tillgodoses på anstalten. I promemorian anges att det normalt inte kan anses lämpligt att en intagen som har en dödlig sjukdom, omfattande behov av hälso- och sjukvård, behov av kontinuerlig läkemedelsbehandling som inte kan garanteras i den mottagande staten eller behov av specialistvård, tillfälligt avtjänar sitt fängelsestraff i en anstalt utomlands. Det är inte bara olämpligt att personer med dessa behov placeras utomlands. Det borde vara helt uteslutet. Vårdförbundet anser att även mindre allvarliga sjukdomstillstånd än de beskrivna ska undantas från placering utomlands. Det kan också ifrågasättas om det överhuvudtaget är lämpligt att personer med psykisk sjukdom eller neurologiska funktionsvariationer avtjänar straff utomlands.

7.16 Hälso- och sjukvård

I hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL, anges att målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. I lagen betonas att vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Intagna på anstalt har samma rätt till hälso- och sjukvård som den övriga befolkningen har. För Vårdförbundet är det angeläget att dessa principer upprätthålls när Kriminalvården bedriver hälso- och sjukvård och att principerna också upprätthålls vid hyra av anstaltsplatser utomlands.

Enligt nu aktuell promemoria ska, i motsats till förslaget i Ds 2025:1, det mottagande landet ansvara för hälso- och sjukvården. Vårdförbundet kan inte se att hälso- och sjukvård som bedrivs av den mottagande staten kan bedömas som likvärdig med den som skulle bedrivas i Sverige. Som Vårdförbundet skrev i sitt tidigare remissvar har vårdbehovet hos de intagna inom Kriminalvården ökat betydligt under senare år. Behovet av avancerad sjukvård har ökat med framför allt en komplex samsjuklighet av somatisk, beroendevårdsmässig och psykiatrisk karaktär. En stor del av intagna inom Kriminalvården har idag vårdbehov som behöver tillgodoses under verkställighet av fängelsestraff. Det kan förutses att detta även kommer att gälla även beträffande intagna som kommer att avtjäna straff utomlands. Att inte kunna få hälso- och sjukvård av svensk och svensktalande personal, att inte få sina vanliga läkemedel etc. kan skapa stora problem för de intagna. Till detta kommer att hälso- och sjukvården på anstalten kommer att bedrivas på engelska. Vilket språk som gäller om den intagne behöver vård utanför anstalten berörs inte i promemorian. Förbundet ser

uppenbara risker gällande patientsäkerhet och vårdkvalitet utifrån beskrivningen ovan. Det finns också en risk för att hälso- och sjukvården inom Kriminalvården kommer att få tillbaka patienter i sämre skick och med större vårdbehov än vad de hade än när de flyttades till ett annat land för verkställighet av fängelsestraffet.

När det gäller Estland redovisas inte några fakta om hur hälso- och sjukvården är organiserad och vilka krav som ställs på den. Det har inte genomförts någon analys av vare sig lagstiftning eller hälso- och sjukvårdssystem i Estland jämfört med Sverige.

9 Om bemanning och arbetsrättsliga frågor

Frågor om bemanning och arbetsrättsliga frågor behandlas översiktligt och kortfattat i promemorian. Förbundets frågor och inställning kvarstår enligt yttrandet över promemorian Hyra anstaltsplatser utomlands (Ds 2025:1).

Av redogörelsen i Ju 2025/01973 framgår att verksamheten i utlandet i praktiken kommer att bemannas av personal från utlandet. Vidare föreslås att Kriminalvården inte kommer att ha arbetsgivaransvar för den utländska personalen vilket är en stor majoritet av arbetstagarna i verksamheten.

Avseende arbetsrättsliga regler innebär förslaget att svenska regler eller regelsystem inte gäller för den utländska personalen. Samtidigt åläggs den svenska personalen att ha ansvar för att övervaka att verksamheten och den utländska personalen agerar korrekt enligt svenska och internationella regler.

Den föreslagna konstruktionen innebär, vilket utredningen också konstaterar, att intagna kommer att behandlas olika jämfört med intagna i Sverige.

Förslaget innebär också att personalen kommer att ha olika arbetsrättsliga och arbetsmiljörättsliga system och regler att förhålla sig till. I promemorian redogörs dock inte för de olika regelsystemen och eventuella skillnader belyses inte.

Utöver frågor som anställningsskydd och arbetstagarinflytande kan det handla om vad som gäller personalens rätt att yttra sig, tala med media eller vilka faktiska möjligheter personalen har att visselblåsa, utan att drabbas av repressalier.

I promemorian belyses inte överhuvudtaget hur ett arbetstagarinflytande ska kunna utövas på arbetsplatsen och hur det fackliga arbetet i praktiken ska kunna genomföras.

I avsaknad av närmare detaljer och svar på de frågor som förbundet har lyft och lyfter är förbundets uppfattning att den föreslagna konstruktionen, som bland annat innebär att olika arbetsrättsliga och arbetsmiljörättsliga regler och system gäller för personalen, innebär risker för allvarliga problem på arbetsplatsen.

Kap. 10 Personuppgiftsbehandling

I avsnittet behandlas frågan om överföring av personuppgifter inom Kriminalvårdens hälso- och sjukvårdsverksamhet.

Så som anges i promemorian är patientens självbestämmande och integritet grundläggande inom all hälso- och sjukvård. Detta gäller även när vården ges inom Kriminalvårdens regi. Enligt promemorian ska personuppgifter inom Kriminalvårdens hälso- och sjukvårdsverksamhet få överföras till det mottagande landet om den intagne har lämnat uttryckligt samtycke till detta. För att ett samtycke ska vara uttryckligt krävs, så som anges i promemorian, bl.a. att det lämnas frivilligt och att det beträffande frivillighet krävs att den registrerade har en genuin och fri valmöjlighet och utan problem kan vägra eller ta tillbaka sitt samtycke. Vidare anges att samtycke inte bör utgöra en giltig grund för behandling av personuppgifter om betydande ojämlikhet råder mellan den registrerade och den personuppgiftsansvarige.

Det finns stor risk för att ett samtycke kan kännas mer eller mindre avtvingat i den utsatta position man befinner sig i som intagen inom Kriminalvården. Om det finns ett tvingande beslut om verkställighet av ett straff i ett annat land har man ingen möjlighet annat än att lämna samtycke för att man ska kunna få den hälso- och sjukvård man behöver. En vägran kan ha väldigt negativa konsekvenser för den enskilde. Det kan inte heller uppfattas som annat än att den intagen befinner sig i betydande underläge gentemot mot Kriminalvården när det gäller frågan om samtycke. Till detta kommer att ett samtycke att överlämna journaluppgifter, som är mycket känsliga, innebär att uppgifterna överlämnas till en annan stat. Det finns inte någon analys av hur den andra staten kan komma att hantera dessa uppgifter eller hur exempelvis regelverket i Estland ser ut beträffande detta.

VÅRDFÖRBUNDET

A handwritten signature in blue ink that reads "Sineva Ribeiro".

Sineva Ribeiro

Förbundsordförande